

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

HE 85/2016 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi omaishoidon tuesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausunto hallituksen esitykseen eduskunnalle laeiksi omaishoidon tuesta annetun lain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi omaishoidon tuesta annettua lakia.

Yleistä

Esitetyt muutokset ovat oikeansuuntaisia ja tukevat omaishoidettavien ja hoitajien jaksamista. Lainsäädännön tulisi olla riittävän joustava ja mahdollistaa yksilölliset ratkaisut omaishoitoperheelle. Joustavat ja yksilölliset ratkaisut ovat usein myös kustannuksiltaan kohtuulliset. Tästä on saatu viitteitä henkilökohtaisen budjetoinnin kokeilussa niin kansallisesti kuin kansainvälisesti.

Omaishoitajien tukemisessa on keskeistä myös palveluohjaus ja -neuvonta. Sopivien ratkaisujen löytäminen esimerkiksi vapaapäivien toteuttamisessa tarvitsee tuekseen osaavaa ja ymmärrettävää neuvontaa ja ohjausta.

Omaishoitajan ja omaishoidettavan toimintakyvyn monipuolinen tukeminen monipuolisin tavoin tukee omaishoidon toteutusta.

Yksityiskohtaiset kommentit

3 a § Omaishoitajan hoitotehtävää tukevat palvelut

Esityksen mukaan lakiin lisättäisiin kunnalle myös velvollisuus järjestää omaishoitajalle tarvittaessa valmennusta ja koulutusta sekä hyvinvointi- ja terveystarkastuksia.

- Tämän toteuttaminen tulisi olla riittävän joustavaa ja omaishoitoperheen tarpeista lähtevää. Velvoitteen tulisi olla niin joustava, että se

1.6.2016

mahdollistaa monipuolisen toteuttamisen mallin, esim.
ryhmäterveystarkastukset, joista on saatu hyviä tuloksia.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaalihuoltolakia. Lakiin lisättäisiin säännökset omaistaan tai läheistään hoitavan henkilön vapaista sekä kunnan velvollisuudesta järjestää vapaan aikainen tarkoituksenmukainen sijaishoito.

THL:n selvityksen mukaan noin puolet vapaaseen oikeutetuista omaishoitajista jätti lakisääteiset vapaansa pitämättä. Kuntien viranhaltijat arvioivat, että alle puolella (45 prosenttia) omaishoitajista, jotka kieltäytyivät vapaista, syynä oli etteivät he halunneet jättää hoidettavaa muiden hoitoon. Seuraavaksi yleisimmäksi syyksi (21 prosenttia) arvioitiin omaishoidettavan kieltäytyminen muusta kuin omaishoidosta. Omaishoitajista noin 12 prosenttia ei vastaajien mukaan saanut sopivaksi arvioimaansa hoitopaikkaa omaishoidettavalleen ja kieltäytyi tämän vuoksi pitämästä vapaitaan.

- Tarkoituksenmukainen sijaishoito tulisi toteuttaa siten, että omaishoitoperhe voi valita parhaiten heitä tukevan ratkaisun. Esimerkiksi yhteinen kuntouttava kylpyläviikonloppu tai toimintakykyä tukeva päiväryhmä voi tukea omaishoitoperhettä paremmin kuin omaishoidettavan laitoshoidojakso.
- Vapaapäivien toteuttamisessa tulisi sallia riittävä vapaus, henkilökohtaisen budjetin tyyppisesti.
- Lakimuutosten tulisi tukea innovatiivisuutta ja monipuolisuutta, vapaapäivien toteutustapaa ei tulisi rajata liian kapeaksi, esim. aikarajan suhteen. Vapaan voisi toteuttaa myös alle 24 h-jaksoissa.

4 § Omaishoitajalle järjestettävä vapaa

Omaishoitajien oikeutta vapaaseen laajennettaisiin siten, että kaikilla omaishoitosopimuksen tehneillä omaishoitajilla olisi oikeus pitää vapaata vähintään kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti.

- Tämä on kannatettava uudistus. Vapaaoikeus määritellään vuorokausina, yksi vuorokausi on 24 tuntia. Vapaavaihtoehtojen kehittämisen esteeksi voi muodostua kustannusten kasvu. Laitoshoidossa vapaan vuorokausikustannus on keskimäärin 130 euroa, mutta yhden vuorokauden sijaishoitajan kustannus omaishoidettavan kotona voi

1.6.2016

nousta kolmikertaiseksi. Vuorokausimäärittelyn tilalle tai vaihtoehdoksi tarvitaan vaihtoehtoisia määrittelyjä, esimerkiksi vaihtoehdoksi kiinteä euromääräinen palveluseteli tai muu vastaava etu vapaa-ajan käyttämiseen.

- Omaishoitoperheitä tukisi erilaisten vaihtoehtojen toteutustapojen mahdollisuus.

Niillä omaishoitajilla, jotka ovat sidottuja hoitoon yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin, oikeus vapaaseen olisi jatkossakin vähintään kolme vuorokautta kalenterikuukautta kohti.

- Tämä on omaishoitajien jaksamisen kannalta tarpeellinen, mutta aiheuttaa lisäkustannuksia kunnille vapaapäivän järjestämisestä. Toisaalta tämä voi lisätä kiinnostusta omaishoitoon.
- Vapaavaihtoehtojen kehittämisen esteeksi voi muodostua kustannusten kasvu. Laitoshoidossa vapaan vuorokausikustannus on keskimäärin 130 euroa, mutta yhden vuorokauden sijaishoitajan kustannus omaishoidettavan kotona voi nousta kolmikertaiseksi. Vuorokausimäärittelyn tilalle tai vaihtoehdoksi tarvitaan vaihtoehtoisia määrittelyjä, esimerkiksi vaihtoehdoksi kiinteä euromääräinen palveluseteli tai muu vastaava etu vapaa-ajan käyttämiseen.

Kunta ja omaishoitaja voisivat sopia, että omaishoitaja pitää vapaansa useampana alle vuorokauden pituisena jaksana. Kunnalla olisi jatkossakin mahdollisuus tarjota lakisääteistä vähimmäismäärää enemmän vapaata ja alle vuorokauden mittaisia virkistysvapaita. Kunnan velvollisuus hoidettavan hoidon tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä hoitajan vapaan aikana jäisi ennalleen.

- Vapaan rajaaminen 24 h/vrk on liian rajoittava, myös vapaan järjestäminen lyhemmissä kuin 24 h jaksoissa olisi perusteltua silloin kun omaishoitoperhe niin haluaa. Tällainen joustavuus mahdollistaa omaishoitajien omien tavoitteiden paremman toteutumisen.

7 § Hoito- ja palvelusuunnitelma

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että 2 momentin 3 kohdasta poistettaisiin sana ”sosiaalihuollon”. Jatkossa uudessa 3 a §:ssä säädettäisiin omaishoitotehtävää tukevista palveluista, jotka voisivat olla muitakin kuin

sosiaalihuollon palveluja. Hoito- ja palvelusuunnitelmaan kirjattaisiin muun ohella uuden 3 a §:n mukaisesti annettavan valmennuksen ja koulutuksen sisältö ja määrä sekä annettavien hyvinvointi- ja terveystarkastusten sisältö ja määrä. Lisäksi suunnitelmaan kirjattaisiin omaishoitajan hoitotehtävää tukevien sosiaali- ja terveyspalvelujen sisältö ja määrä.

- Muiden kuin sosiaalihuollon palvelujen laajennus on hyvä parannus ja vahvistaa omaishoitoperheen valinnanvapautta. Hyviä tuloksia on saatu muun muassa henkilökohtaisen budjetoinnin kautta. Eksotessa on kokeiltu palveluseteleillä saatavan palveluvalikoiman laajentamista siten, että setelillä voi hankkia niitä palveluja jotka tukevat parhaiten omaishoitoperheen hyvinvointia ja jaksamista.

27 a § Omaistaan tai läheistään hoitavan henkilön vapaa

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi myös sosiaalihuoltolakia. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi omaistaan tai läheistään hoitavan henkilön vapaita koskevaa sääntelyä. Kunnan järjestämät vapaat omaistaan tai läheistään hoitavalle henkilölle lisättäisiin 14 §:n listaukseen kunnallisena sosiaalipalveluna järjestettävistä palveluista. Lisäksi lakiin lisättäisiin uusi 27 a §, jossa täsmennettäisiin niitä edellytyksiä, jolloin kunta voi järjestää omaistaan tai läheistään hoitavalle henkilölle vapaata. Vapaan piiriin voisivat tulla lähinnä ne henkilöt, jotka täyttävät omaishoidon tuesta annetun lain 3 §:ssä säädetty edellytykset, mutta jotka eivät ole tehneet omaishoitosopimusta. Lisäksi edellytettäisiin, että omaisen tai läheisen antama hoito on kirjattu hoidettavan hoito- ja palvelusuunnitelmaan.

Uusi sääntely on tarpeen, sillä merkittävä osa omaistaan tai läheistään pitkäaikaisesti ja suunnitelmallisesti hoitavista henkilöistä ei ole tehnyt omaishoitosopimusta ja ovat näin ollen omaishoitajan jaksamista tukevan vapaajärjestelmän ulkopuolella. Näiden henkilöiden jaksamisen tukemiseksi ja hoitosuhteen pysyvyyden ylläpitämiseksi on tarpeen täsmentää kunnan mahdollisuuksia harkintansa mukaan järjestää näille hoitajille vapaata ja tarjota tarkoituksenmukainen vapaanaikainen sijaishoito. Useissa tapauksissa vapaapäivät olisivat osa kevyempiä tukimuotoja ennen omaishoitosopimukseen perustuvan omaishoitosuhteen alkamista. Mahdollisuudet järjestää sijaishoito vastaisivat uuden sääntelyn myötä omaishoidon tuesta annetussa laissa olevaa sääntelyä. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia

1.6.2016

muutettaisiin siten, että vapaan aikaisista palveluista perittävä asiakasmaksu määräytyisi samoin perustein kuin omaishoidon tuesta annetun lain mukaan järjestettävissä vapaan aikaisissa palveluissa.

- Tämä muutos edistää omaishoitajuutta. Eksoten alueella on ollut käytössä ennalta ehkäisevä omaishoidontuki ja se on lisännyt kiinnostusta omaishoitoon.

Lappeenrannassa 1.6.2016

Taina Jaako
hoivajohtaja

Merja Tepponen
kehitysjohtaja